

Demény Piroska

A mesetanítás lehetőségei az óvodában

Tanulmányomban azt vizsgálom: milyen helyet foglal el a meseolvasás óvodásaink tevékenységeiben? Választásom azért esett erre a korosztályra, mert több évtizede módszertanosként alkalmam volt közelről megfigyelni az óvodás és kisiskolás gyermek tevékenységét. Azt tapasztalom, hogy a modern technikai eszközök, a számítógép, a televízió egyre nagyobb teret töltenek be a gyermekek életében az olvasás, játszás és más szabadidős tevékenységek rovására. Tapasztalatom az, hogy bár a legősbibbi idők óta a mese nagyon fontos szerepet töltött be a gyerekek életében, modern huszonegyedik századunkban a mesélés, a meseolvasás kihalni látszik kezdetben a szülők, később a gyermekek mindennapjaiból. Gyermekeink a kötelező tananyagon kívül ritkán olvasnak meséket kedvtelésből, az olvasás indítéka legtöbbször a tanítói vagy a szülői kényszer.

Dolgozatomban rávilágítok arra a tényre, miszerint az óvodai komplex tevékenységek hozzájárulnak ahhoz, hogy gyermekeink megkedveljék a mesét. Ezek az alkalmak lehetőséget kínálnak a mesélés mellett népi gyermekjátékok megismerésére, barkácsolásra, barangolásra, festésre, kötetlenebb beszélgetésekre, egymás megismerésére és elfogadására.

A mese, mint minden műalkotás sokrétű, gazdag, mély értelmű. Jelentései alapos vizsgálódással is csak lassanként, fokozatosan tárulnak fel. A mesék elvárásznak, úgy kínálnak megoldásokat, hogy azok kimondatlanok maradnak. A fantázián múlik, hogy a mese tartalmait a befogadó hogyan vonatkoztatja magára. Így válhatnak a mesék a gyerekek szabadságát megtartva a megismerésben és tájékozódásban életsegítségé. A mesék a helyzeteket leegyszerűsítik, alakjaik világosan megrajzoltak. Típusokat alkotnak, polarizálnak: a személyek vagy jók, vagy gonoszak, olyan egyértelműséggel, ahogy a valóságban nem fordul elő, bár ez a gyerekek számára még nem felismerhető és átlátható.

A gyermek a mese hallgatásakor készen kapott, szép szöveget hall. A nyelvi hűséggel elmondott mese alkalmával nyelvi ajándékosztogatás folyik. Sűrítve benne van mindaz, ami az élő beszédből tartalmilag és formailag a leghatásosabb. Ritmusuk a magyar észjárás tagolását, dallamuk a magyar beszéd természetes hanglejtését követi. Díszesek, de nem bőbeszédűek. A gyermekek többnyire ragaszkodnak is a már hallott találó, szép kifejezésekhez. Nem szeretik, ha ismétléskor lerövidítjük a szöveget. A plasztikus nyelv miatt megtapadnak bennük a verssorok, különböző mesei szereplőkhöz, helyzetekhez illő beszédfordulatok. Általában nem maradnak meg a passzív szókincsben, hanem különböző tevékenységek során segítenek felidézni az emlékképeket, a hangulatot, és

gördülékenyebbé teszik a játékot, beszélgetést. A versek, mesék szövege egy magasabb nyelvi minőséget képvisel az egyszerű beszédhelyzetek mellett. Erős önkéntelen figyelmet váltanak ki. Ezt a beszédfajtát sem kell tanítani, hanem gazdagon kell feltálni. A nyelvi ajándékosárból mindenki annyit vesz, amennyit pillanatnyilag be tud fogadni. A költészet, melynek része a mese is, jó-tékony hatását csak az élményen keresztül fejtheti ki. A népmeséink a magyar nép lelkével és beszédével, századokon át csiszolt művészetével szólnak a gyermekhez. Irodalmi-nyelvi nevelői értékük a darab megbonthatatlanóságában rejlik.¹ A népi gondolkodás, humor, bölcsesség megszólaltatója a népmese, amely megtanítja a mesehallgató gyermeket is így gondolkodni. A mese átjárja a gyermeket, fölszívódik és aktív szókincsévé válik.

A mesetudat kialakulása

A mesehallgatás epikumcsírákkal kezdődik, de három-négy éves korban a gyermek már olyan mesét akar hallani, ami a saját életéről vagy a hasonló korú kisgyermek életéről, szüleinek hétköznapijairól szól. A négy-hat éves kor a mese fénykora.²

Ekkor kialakul egy sajátos mesehallgató viselkedésmód, a gyermek „beállítódik a mesére”. Amikor a felnőtt mesélni kezd a gyerekeknek, megváltozik a hangja, érződik rajta, hogy kilép a valóságból, s egy másik közegbe megy át. Hanghordozása, mimikája sejteti, hogy a történet nem játszódhat a megszokott környezetben. S a gyermek könnyen beleéli magát ebbe a helyzetbe. Négy-öt éves kor körül a gyermek szívesen lépi át a rendkívüliség közegébe, könnyen közlekedik saját világa és a csodavilág között.

A mesék kiindulópontja megegyezhet a gyermek lelkiállapotával, de soha nem a gyermeket körülvevő tárgyi valósággal. A mesék világában jártas gyermek tudja, hogy a mesék nem a hétköznapi valóság, hanem a szimbólumok nyelvén beszélnek hozzá. A mese az elejétől kezdve a cselekményen át egészen a végéig azt közli velünk, hogy nem kézzelfogható dolgokról, nem igaz emberekről vagy helyekről szól. Az „egyszer volt, hol nem volt”, „egyszer, amikor az állatok még beszélni tudtak”, „egy sűrű erdő közepén, egy régi kastélyban” jelzik, hogy ami ezután következik nem „itt és most” fog megtörténni, hanem elhagyjuk a hétköznapi valóságunk konkrét világát. A mese az egyszerű kezdetektől a fantasztikus események felé halad, de a csodák világában tett utazás végén a gyermeket megnyugtató módon visszavezeti a valóságba. A gyermek ebből megtanulja, hogy nem származik baj abból, ha képzelete egy ideig

¹ Zilahi Józsefné: Mese, vers az óvodában. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994.

² Cs. Nagy István: Gyermek- és ifjúsági irodalom, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.

magával ragadja. A történet végén a hős visszatér a való világba, ahol jobban és sikeresebben szembe tud nézni az élettel. A mesékből bármelyik kisgyermek kiszűrheti magának azt a filozófiát, hogy az élet nemcsak öröm, de valamiféle sajtóságos kiváltság is. Példát kaphat arra, hogyan testesítheti meg a romboló vágyakat az egyik szereplő, hogyan szerezheti meg az óhajtott kielégülést egy másik, hogyan azonosulhat valakivel, hogyan vonzódhat másvalakihez, pillanatnyi igényeinek megfelelően. A gyermek megérti, hogy a történetek nem valóságosak ugyan, de igazak: eseményeik a valóságban nem, de az egyén belső élményvilágában lejátszódhatnak.³

A kettős tudat a nagyóvodásokra jellemző: ők teljesen beleélik magukat a történetbe, s mégsem tévesztik össze magukat a mesehőssel. A mesealakok és a meshelyzetek alkalmat kínálnak más forrásokból táplálkozó szorongások levezetésére. A kettős tudat önmagában is vonzó, izgalmas közeg, örömforrás: feszültség-hordozó, feszültségteremtő és feszültséglevezető. A játékban is jelen van a kettőstudat, de itt a gyermek aktív résztvevő, míg a mesében passzív. A játéktól eltérően a mese nem utánczó, hanem képzeletbeli beleélést kíván, passzív részvételt. A gyermek tudja, hogy a mesében nem ő szabja meg mi következik, egy szándékaitól független eseménysort követ, ezt igyekszik képzeletben rekonstruálni és anticipálni.⁴

Amikor a mesetudat kialakulóban van, felfogja a tündérmeséket, kezdi megérteni a népmesék néha kissé nehézkes nyelvezetét, furfangos történeteit. Ettől kezdve a fantasztikus mesealakok benépesítik a gyermek képzeletét, minden történet meseszerűvé válik. Ebben a korban már nem feltétlenül szükséges kitalálni meséket: már nemcsak önmaga érdekli, hanem az egész világ. Meg akarja érteni azt is, ami mással történik. Akkor tudja önmagát is a környezetében, a világban elhelyezni, megérteni, amikor felfogja a másikat. A nagycsoportos gyermek az izgalmas mesét szereti, a hosszút, sokáig tudja figyelemmel kísérni az eseményeket, bonyodalmakat. Várja a folytatásos mesék következő epizódját, elképzelemi mi következik.⁵

A gyermek figyelmét az olyan történet köti le a legjobban, amelyik szórakoztatja, felkelti a kíváncsiságát. De életét csak akkor gazdagítja, ha mozgásba hozza a képzeletét, fejleszti intellektusát, ha eligazítja érzelmeiben, ha megbékíti félelmeivel és vágyaival, ha elismeri nehézségeit, és ugyanakkor megoldásokat is javasol a problémák megoldására.⁶

³ Bruno Bettelheim: A mese bővölete és a kibontakozó gyermeki lélek. Corvina, Bp., 2005.

⁴ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Medicina Könyvkiadó Rt, Budapest, 2006.

⁵ Szabadi Ilona: Az irka firkától a meséig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1984.

⁶ Bruno Bettelheim: A mese bővölete és a kibontakozó gyermeki lélek. Corvina, Bp., 2005.

A mesét a gyermek minden más műalkotásnál jobban megérti, minden gyermek számára külön- külön üzenete van, de a különböző életkorokban mást és mást jelenthet ugyanazon ember számára, minden életkorban nagy segítséget nyújthat fiúknak és lányoknak egyaránt. A mesék kiválasztásában legjobb a gyermekek igényeit követni. Nem is érti a gyermek, miért tetszik az adott mese annyira, de szeretné újra és újra hallani. A mese segít neki abban, hogy maga vívja meg a saját harcait, hogy egyedül oldja meg azt a problémát, amelyre épp a mesében ismert rá. Vekerdy Tamás szerint a gyermekek sokszor szeretik hallani ugyanazt, hiszen minden ismétlés önerősítő hatású. A gyermeknek szüksége van a valóságban is és a fantáziában is az ismerős térre, amelyben nagy biztonsággal mozoghat. Az ember úgy nő fel, úgy találja meg élete értelmét, hogy személyes problémáit megérti, és a maga erejéből oldja meg.

A mesék a tehetséges és az átlagos képességű gyermeket egyaránt megtaníthatják arra, hogy felismerjék az élet magasabb rendű értékeit, aminek alapján eljuthatnak odáig, hogy később élvezni tudják a legnagyobb irodalmi és művészi alkotásokat. G. K. Chesterton és C. S. Lewis kritikusok szerint a mese „spirituális felfedező út”, és ennél fogva a „legéletszerűbb”, mivel úgy tárja fel az emberi életet, „ahogy lelkünk látja vagy érzi, vagy érleli magában.”⁷ A mese az egyetlen műfaj, amely utat mutat a gyermeknek, hogyan fedezze fel identitását, hogyan találja meg helyét az életben. Azt sugallja, hogy a boldog életet bárki elérheti, de csak akkor, ha nem futamodik meg a veszélyek elől. Arra is figyelmeztet, hogy a gyávákra, akik visszariadnak énjük felfedezésének kockázatától, sivár élet vár.

A mese ott kezdődik, ahol a gyermek éppen tart a fejlődésben, és ahonnan a mese segítsége nélkül nem tud továbblépni. A gyermek megérzi, hogy belső problémái szempontjából a sok mese közül melyik az „igaz”, és azt is érzi, hogy a probléma megoldásában milyen segítséget nyújt neki. A mese segítséget nyújt önmaga és a világ megértésére, de ezt csak akkor kapja meg a gyermek, ha többször is meghallgatja a mesét, és van ideje arra, hogy elgondolkozzon rajta. A mesemondó időt kell hagyjon a gyermeknek, hogy elgondolkozzon a mesén, hogy megmártózzon a mese atmoszférájában, hogy asszociációi révén egy mesét lassan a magáévá tegyen. Ezért az illusztrált mesekönyvek nem szolgálják igazán a gyermek érdekeit. Az illusztráció többet árt, mint használ, mert a képek nem bízzák a gyermek képzeletére, hogy ő maga élje át a történetet. Ha a hallgató vagy olvasó a tulajdon életéből vett sajátos képekkel jeleníti meg képzeletében a történetet, sokkal személyesebb élményben lesz része.”⁸

⁷ Bruno Bettelheim: A mese bűvölete és a kibontakozó gyermeki lélek. Corvina, Budapest, 2005, 27. old.

⁸ Bruno Bettelheim: A mese bűvölete és a kibontakozó gyermeki lélek. Corvina, Bp., 2005.

A mesehallgató kisgyermek kettős tekintettel kíséri a hallottakat, írja Vekerdy Tamás. Egyrészt a mesélőre figyel, másrészt látni, hogy befelé néz, befelé is figyel. Minél ismertebb a mese, annál intenzívebb a befelé irányuló tekintet. A hallottakhoz belső képet készít, fantáziájában látja, amit hall. Elaborál. Ez a tevékenység szorongás- és feszültségoldó, valamint énerősítő hatású. Ez az igazi olvasóvá nevelés kezdete, soha nem lesz igazi olvasóvá, aki nem tud belső képet készíteni az olvasott szöveghez. Igazi beszélővé sem, hiszen gondolkodása képi elemekből tevődik össze. A mesehallgatás: dialogikus hallgatás, ugyanis a mesét ily módon hallgató gyermek nem passzív módon hallgat, nem közvetlenül fogadja el a tanítást, hanem részt vesz annak megteremtése – sohasem lezárható – folyamatában. A mesét így felépítve, a megértés tapasztalatában a gyermek önmagáról is tapasztalatot szerez, mégpedig éppen a teremtve-megértő önmagáról. A gyermek mind a játék, mind a mesehallgatás és -olvasás során azt építi be személyiségébe a világból, amire a lelki harmónia megteremtéséhez szüksége van. A mese örömet, gyönyörűséget jelent, és választ a ki nem mondott gondolatokra.

Mese az óvodában

A meséket nem feltétlenül szükséges az éppen abban az időben folyó játékhöz igazítani. Természetes kapcsolatukat azonban érdemes kiaknázni. (Például: ha Meseország benépesítésével foglalatoskodunk, ehhez a legszebb tündérmesék: a Kígyós Jancsi, Fehérlófia, Az aranyszóló pintyőke és más hasonlók illenek.) A mese jól elkülöníthető *alapotívumokból* építkezik (küzdelem, átváltozás, csoda stb.), az egy szintéren játszódó eseményeket *epizódokba* tömöríti, a mesei időt konkrétumok mérik. Esztétikai elve: az *ismétlés* és a *párhuzamosság*.

Mesehallgatáskor a gyermek egyértelműen befogadó, odahallgató, amivel sokkal mélyebbre hatol a nyelv birtoklásának, használatának lényegébe, mint amikor ő maga beszél. Ilyenkor a belső képsor csakis a szó segítségével elevenedik meg, a felnőtt képzeletet és érzelmeket megmozdító beszéde nyomán. Ennek a közlésformának a ritmusa, képi ereje, folyamatossága, hangulata fogva tartja a hét éven aluli gyerekek figyelmét, mert ebből teljességgel hiányzik a közvetlen oktató szándék. A mese: a valóság és a vágyak közötti összekötő kapocs, amelyet az élőbeszéd fordulataiból építünk fel. Ezen könnyen közlekedik a gyermeki gondolkodás és a képzelet. Örömforrás és társasélmény, amely a játékhöz hasonlóan nagy belső energiákat mozgósít.

Éppúgy, mint a játék, nem az egyik óvodai foglalkoztatási lehetőség, hanem az egyetlen szóbeli közlésforma, amelynek segítségével a gyerekekkel szót válthatunk arról, ami a pillanatnyi, kézzelfogható benyomásokon túl a legjobban foglalkoztatja saját személyét és a világmindenséget illetően. Amit mesélünk, az

mindig konkrét és érzéki, mégis térben és időben hatalmasan kitágított. Ezért kezdődik minden alkalommal a „Hol volt, hol nem volt...”, volt egyszer”-rel az elbeszélés. A cselekmény mindvégig az átélés és nem az ésszerűség fonálán halad. Bár a gyerekeknek a magunk kitalálta, nyúlfarknyi „kicsi mesétől” a mondóka- és állatmeséken, irodalmi meséken kívül sokféle szerkezetű és formájú (például lánc, halmozó, verses) mesét mondunk, az „igazi” mégis a csodás elemekkel, átváltozásokkal, varázslatokkal átszótt tündérmese. A tündérmesék pedig mélyebb értelemben arról szólnak, hogy az élet ajándék és vállalkozás egyszerre. A mesei cél: életcél. Az egyetlen menedék és jutalom a másik emberrel kötött szövetség vagy szeretetkapcsolat. A népmesék erkölcsi nevelőhatása mélyen átjárja a személyiséget. A mesében az adott szót meg kell tartani, az ígéretet be kell váltani. A végakaratot minden körülmény között teljesíteni kell. A vándorlót be kell fogadni, az éhezőt meg kell vendégelni. Alvó embert vagy állatot nem szabad megölni. A küzdelmet szemtől szembe vívják, a harcmodorban az ellenséges szereplők megegyeznek, karral, karddal, varázslattal harcolnak. Aljasul csak a boszorkány támad. Rendre pórul is jár. A hamiság pora is szélbe szóratik. A gyengét, a kicsit védelmezni kell. A gyermeki és mesei megfelelései következtében mindez kimondatlanul is mélyre hatol, így beépül a kicsik erkölcsi érzelmeibe és szabálytudatába.

A mesében a természet emberarcú. A Nap, a Hold, a csillagok, fű, fa, virág és különösen az állatok beszédesek, varázserejűek. Megszólíthatók és válaszolnak, segítenek és útbaigazítanak. A mesehős része, ismerője és formálója a világnak. Az ember eredeti rendeltetése helyreáll. A mese a gyermekkor lelki, érzelmi színvonalán jeleníti meg azt, amit mindnyájan elemi igazságként élünk át, hogy az embernek mint teremtménynek feladata van a világban, meg kell küzdenie a rosszal, törekednie kell a jóra. Az ember sorsát hatalmas, titokzatos erő irányítja, de az élethelyzetek megoldásában neki is ügyesnek és okosnak kell lenni. El kell viselni a kudarcokat, fájdalokat, ki kell találni a szokatlan megoldásokat a talponmaradáshoz. Kitartani a szerencsés végkifejletig. Mindez az édes anyanyelven szól, egy ismert és kedvelt felnőtt tolmácsolásában.

A mese nevelő hatása: a ráismerés, az előrelátás, a képalkotás, az illúzió feszültségének állapota és a belső képzetáramlás begyakorlása. Mesehallgatás közben a gyermek megtanulja a mese nyelvi kifejezőeszközait: a konkrét főneveket (hamuba sült pogácsa, boszorkány), a mellékneveket (jelzői funkcióban) (furfangos medve, ravaszdi róka), a mozgásképzeteket keltő, hangulatfestő, hangutánzó, rokon értelmű igék különböző módú, idejű, ragozású formáit (sompolyogtak, jajveszékkelnek, zizegték), tér és idő meghatározásokat (kőd előttem,

köd utánam; napra nap), a népies-régies kifejezéseket (kondás, betyár, ószeres), a különleges mód- és állapothatározókat (lélekszakadva, éberen), az egyes mondatok prozódiai jellegzetességeit (felkiáltó, kérdő mondatok hanglejtése). Az ismerős epizódok, beszédfordulatok biztonságot jelentenek. Mesehallgatáskor a képzelet forrása, vezérlője nem a közvetlen tapasztalat, a tárgyi cselekvés, a játéktevékenységhez kapcsolódó fantázia, hanem a szavak, a beszédfolyamat, a metakommunikáció. A mese hatása megjelenik a játékban, rajzokon, beszédben.

Az óvónő meséjéből figyelhetik meg a gyerekek, hogyan kell elképzelt vagy megélt eseményeket tagolni, szavakra átfordítani, epikus távolságtartással másoknak elmondani, kölcsönösen egymásra figyelni. Mi ez, ha nem a későbbi tanulási folyamatok megalapozása?

Mindezt a tartalmat és hatást azonban elsősorban és majdnem kizárólag a szándékosság nélkül, ösztönszerűen és tökéletes költőiséggel kitalált, fejből mondott népmesék közvetítik. Ez az a műfaj, amit az ősmesélő és a továbbadó is mindig komolyan vett, s amellyel azt az érzést tudta kelteni hallgatóiban, hogy amíg mondja, maga is hiszi. Így van ezzel a mai jó mesemondó is. Ezért *az igazi mese az óvodában is csak fejből mondható*. Igaz, hogy néhány igazán nagy író sikeres meséjének alkalmoszerű felolvasása is jótékony hatással lehet a kisgyermek nevelésére. Móra Ferenc gyöngéd szeretete, Móricz Zsigmond és Mikszáth Kálmán humora, Gárdonyi Géza kedves naivsága kiváló szellemi táplálék. Jó mesét, elbeszélést írni a legkisebbeknek csak a legnagyobbak tudtak. A meséhez lehetőleg ne kapcsoljunk feladatokat, ne kérdezzünk vissza, hatásáról se faggassuk a gyerekeket! A mesereprodukció formái:

- ✚ A gyermek önálló mesemondása
- ✚ Az óvodapedagógus által megkezdett mese folytatása
- ✚ Mesebefejezés
- ✚ Gyermekmese egy-egy ismert mesehősről
- ✚ Mese adott címről
- ✚ Közös vagy egyéni mesemondás, képek, képsorozatok, képeskönyvek, makettfigurák alapján
- ✚ Ismert mese feldolgozása kérdések alapján
- ✚ Mese átstrukturálása
- ✚ Mesedramatizálás

MESE A KÜLÖNBÖZŐ KORCSOPORTOKBAN

3–4 évesek korcsoportja

A kics csoportos megismerő tevékenységében még nagyon fontos a ritmikus mozgás. Ezért a mondókák, zenei hatású szövegek, gyermekversek levezethetik a gyermek mozgásos feszültségét. A kics csoportos óvodás emlékezete verbalizálódik, továbbra is megmarad a cselekvéshez kötöttség, hiszen erre emlékszik jobban. Gazdagodó képzeletét egyre inkább a mesehallgatás elégíti ki. A 3–4 éves gyermek szókincse még szegényes, a relációkat sem ismeri. Ezért ajánlott zenei lüktetésű, halmozó láncszerű mesék, mondóka mesék alkalmazása ebben a csoportban. Ezek a mesék egyenes vonalú, egy szálon futó reális mesék, amelyek a gyermek környezetében élő, hozzá hasonló hősről szólnak, s emiatt segítik az óvodás gyermek szocializációját. A kisgyermek figyelme eléggé megosztott ebben a korban, ezért a figyelmének megfelelő hosszúságú meseszöveget válasszunk, amelyben sok ismétlés és ismétlődő cselekményfolyamatok találhatóak. Ezek az ismétlések biztonságot nyújtanak. (pl. Iciri-piciri, A répa meséje, A kiskakas gyémánt félkrajcárja, A török és a tehenek stb.).

4–5 évesek korcsoportja

A középső csoportos óvodásban erősödik az oksági összefüggések felismerésének képessége, jobban tud koncentrálni, és így bővül a figyelem terjedelme is. Ebben a korban a verbális emlékezés is tökéletesedik: egyre inkább elég a szó, nem kell föltétlenül a szemléltetés, de a tárgyi emlékezete még erős marad. A középső csoportos képzelete rendkívül gyors fejlődésnek indul, szókincse rohamosan fejlődik és egyre több relációszt is ismer (tér, idő, ok-okozati viszonyok), beszédében már megjelennek a bővített mondatok. A 4–5 éves gyermek kedveli a fordulatos meseszöveget, a kalandokat. Éppen ezért ennek a korosztálynak többretegű mesét választhatunk, amely bonyolultabb szerkezetű, cselekménye esetleg két szálon fut. Vigyáznunk kell, mert a hosszabb mondatokat még nem teljesen érti a gyermek. (Három kívánság, Kis gömböc, Nyakigláb, a Gombakirály, Móra: Csalimesék; Lázár Ervin meséi: Nagyravágyó feketerigó; Fésüs Éva: Csupafül történetek)

5–6–7 évesek korcsoportja

A nagy- és előkészítő csoportos gyermek esetében az elvont fogalmi gondolkodás az ismeretszerzés legjellemzőbb módja. Figyelme koncentráltabb, szándékosabb, emlékezetének terjedelme nő, verbális és produktív képzelete is nagymértékben fejlődik. A szavak már elegendők ahhoz, hogy megjelenjenek a

képek a mesehallgatás közben. Ebben a korban a gyermek aktív beszédtevékenységre vágyik: ő maga is beszélni akar, a jelenségek okait keresi, és miértjeire okos választ vár el a felnőttől.

A nagycsoport a mesebeállítódás igazi kora, a mesehallgatás igazi ideje, amikor már kialakult a szimultán kettős mesetudat. Ebben a korban cselekményesebb, terjedelmesebb novellisztikus mesékkel és tündérmesékkal lepjük meg gyermekeinket (Az igazmondó juhász, Az aranyszörű bárány, A csillagszemű juhász, Mátyás király-mesék, Hófehérke, Csipkerózsika, Tündér Ilona). Ebben a korban se hagyjuk ki a csalimeséket, a tréfás meséket vagy akár a műmeséket sem. A nagycsoportos óvoda szívesen hallgatja az ismert meséket is, hiszen most másra is tud figyelni, új dolgokat fedez fel a már ismert mesében.

A mesével való találkozást az óvodában is a ráhangolás, az előkészítés előzi meg. Van amikor a képek segítenek, van amikor a beszélgetés, bizonyos ismereteknek az előhívása, olyan légkörnek a megteremtése, az előkészítés funkciója, amely a gyerekeket a mesehallgatásra, meseolvasásra hangolja. Minden mese más előkészítést kíván, de mindenképpen meg kell teremtenünk azt a légkört, amelyben a gyermek teljes figyelmével, értelmével, érzelmeivel a mesemondóra figyel. A véleménynyilvánítás az ehhez szoktatott csoportokban be is következik még akkor is, ha az óvónő látszólag elhagyhatónak véli: olyan szép volt az, hogy....; de milyen érdekes volt!, kiáltanak fel néhányan; a valóságban lehetetlen, de a mesében ez is lehetséges volt....

A mesemondással, mesehallgatással alapozzuk az irodalom iránti fogékonyságukat, elemző képességüket, tudatosítják magukban, hogy egy mű hogyan hat rájuk, ők hogyan viszonyulnak ahhoz, amit hallottak. Ha azt kérjük tőlük, hogy röviden fogalmazzák meg gondolataikat: *Miért tetszett? Mi ragadott meg a mesében?* nagyon gyakran egy-egy szereplővel azonosulnak, vagy egy eseményre irányul a figyelmük. Legtöbbször azt a tanulást fogalmazzák meg, ami a mesében megfogalmazódik, tanúsítják tehát, hogy eljutott hozzájuk a mese üzenete. Ezután meggyőződünk arról is, hogy megértették-e a mese alapvető összefüggéseit, ellenőrizzük a történet elsődleges megértését, a mesében a szereplők, az alapvető események és a fontosabb összefüggések kapnak hangsúlyt. A meseelemző módszer megválasztása a mese fajtájától, terjedelmétől, mondanivalójától függ. Globális vagy részekre bontó elemzést alkalmazhatunk. A tündérmesék esetében ajánlott részekre bontást végezni, mert ez a műfaj mutatja az epikus műfajok cselekményszerkezetét, az előkészítést, a bonyodalmat, a kibontakozást, a tetőpontot és a megoldást. A mese ilyesfajta elemzésével az epikus műfajok szerkezeti sajátosságait tapasztaltatjuk meg. Kiterjedhet az elemzés a szereplőkre és a közöttük kialakult konfliktusokra is.

A szereplők jellemzésének módja is előtérbe kerülhet. A kérdések, a szempontok, az elemzés a műfaj sajátosságaira irányítják a gyerekek figyelmét.

A meseelemzésnek nagyon fontos része a nyelvi elemek tudatosítása. Anyanyelvi nevelésről lévén szó, a mese segítségével a gyermek a nyelvnek olyan változataival is találkozik, amilyenekkel a hétköznapi életben nem. A mesék megőriznek archaikus elemeket. Ezért fontos a meseelemzésben gondoskodni a szó szintű megértés ellenőrzéséről, azaz a mesében előforduló régies kifejezések, tájnyelvi szavak jelentésmagyarázatáról. Gondot fordítunk a szövegkörnyezetben való értelmezésre. Ez fontos, mert szeretnénk, ha meseíróként vagy mesélőként ugyanezeket az elemeket ők maguk is felhasználnák.

A logikus gondolkodás is fejleszthető a meseelemzéssel: amikor a meseértelmezés közben sorra vesszük a történeteket, nagyon gyakran kérdezzük az időpontra, a helyszínre, az események összefüggésére, felfigyeltetjük a gyermekeket arra, hogy egy epikus műfajban az események sorrendje időrendi, ok-okozati, tehát valamiféle logika érvényesül benne. Ennek tudatosítása történhet vázlatpontok, címek megfogalmazásával, a részekhez képek rendelésével, azok sorrendbe rakásával.

Az elemzés utolsó lépése a szintézis. Összegezzük a meseelemzési tapasztalatokat: a vázlatpontok alapján mesélhetnek a gyermekek, ezt képekkel is segíthetjük, alkalmazzuk a szereposztás szerinti játékot vagy a mesét dramatizáljuk. A dramatizálás során nyerünk bizonyosságot arról, hogy a mese tartalma, gondolatisága, nyelvezete bensővé vált, megérintette értelmüket, érzelmeiket egyaránt.